

KONFERENSIYALAR.COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XVIII RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

SENTYABR, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:
<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XVIII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 18-son (26-sentyabr, 2026-yil).– 182 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-sentyabr

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XVIII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING IQTISODIY KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK MOHIYATI

Sotiboldiyeva Maxpiratxon Shuxratjon qizi

Namangan davlat pedagogika instituti Mustaqil tadqiqotchisi

Email: islomzaidov@2021gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarida iqtisodiy kompetentlikni shakllantirishning pedagogik-nazariy asoslari tahlil qilingan. Tadqiqotda iqtisodiy kompetentlik tushunchasining mazmun-mohiyati, uning ekologik-iqtisodiy tafakkur bilan uzviy bog'liqligi, shuningdek boshlang'ich ta'lim bosqichida ushbu jarayonni samarali tashkil etishning didaktik shart-sharoitlari ochib berilgan. Tadqiqot ilmiy adabiyotlar tahlili, qiyosiy-nazariy va sintez metodlariga asoslangan.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, iqtisodiy kompetentlik, boshlang'ich ta'lim, ekologik savodxonlik, moliyaviy savodxonlik, kompetensiyaviy yondashuv, ta'lim, tejamkorlik, tadbirkorlik ko'nikmalari.

THE PEDAGOGICAL ESSENCE OF FORMING ECONOMIC COMPETENCE IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS WITHIN THE CONTEXT OF A GREEN ECONOMY

Sotiboldiyeva Maxpiratxon Shuxratjon qizi

Independent researcher at Namangan State Pedagogical Institute.

Annotation. This article analyzes the pedagogical and theoretical foundations of developing economic competence among primary school students during the transition to a green economy. The study explores the essence of economic competence, its intrinsic link to eco-economic thinking, and the didactic conditions necessary for effectively organizing this process at the primary education stage. The research is based on the analysis of scientific literature, as well as comparative-theoretical and synthesis methods.

Keywords: green economy, economic competence, primary education, environmental literacy, financial literacy, competency-based approach, education, thriftiness, entrepreneurial skills.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ymdif-y2026v2i18/n37>

Zamonaviy dunyoda iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning tanqisligi va atrof-muhit ifloslanishi an'anaviy iqtisodiy modelning barqaror emasligini yaqqol namoyon etmoqda, bu esa yashil iqtisodiyotga o'tishni zamonaviy taraqqiyotning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylantirgan. Bu jarayonni samarali amalga oshirish uchun jamiyatning barcha a'zolari, ayniqsa boshlang'ich ta'lim bosqichidagi bolalar ham ekologik mas'uliyat va barqarorlik tamoyillariga mos bilim va ko'nikmalar bilan qurollantirilishi zarur[11. 2-3].

O'zbekiston Respublikasida bu yo'nalishdagi davlat siyosati 2019–2030 yillar davrida "yashil" iqtisodiyotga o'tish Strategiyasini tasdiqlash to'g'risidagi Prezident qarori bilan huquqiy asosga ega bo'ldi. Yashil iqtisodiyot – ekologik xavflarni va ekologik tanqislikni kamaytirishga qaratilgan hamda atrof-muhitni buzmasdan barqaror rivojlanishni maqsad qilgan iqtisodiyot bo'lib, u ekologik iqtisodiyot bilan chambarchas bog'liq hodisadir. Bunday model energiya samaradorligini oshirish, past karbonli texnologiyalarni joriy qilish, chiqindilarni kamaytirish va qayta tiklanuvchi energiyadan foydalanishni kengaytirishga asoslanadi[2. 3-4].

Ushbu strategik yo'nalishning muvaffaqiyati, avvalambor, yosh avlodning iqtisodiy va ekologik tafakkuri qanday shakllanishiga bog'liq. Boshlang'ich ta'lim yosh davri shaxsning qadriyat-me'yorlari, xulq-atvor odatlari va dunyoqarashi tarkib topadigan eng sezgir bosqich hisoblanadi. Aynan shu bosqichda bolalarda ehtiyoj va xohishni farqlash, resurslardan oqilona foydalanish, mas'uliyatli tanlov qilish kabi ko'nikmalar shakllantirilmasa, keyingi yosh davrlarida iqtisodiy xulqni tartibga solish ancha murakkablashadi. Maktab boshlang'ich bosqichida bolalarning kundalik iste'mol, tejash va mas'uliyatli tanlov haqidagi tasavvurlari barqaror shakllanmasa, keyingi yosh bosqichlarida iqtisodiy xulqni tartibga solish qiyinlashadi[8.2-4].

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, mavjud pedagogik adabiyotlarda iqtisodiy tarbiya va moliyaviy savodxonlik masalalari alohida-alohida yoritilgan bo'lsa-da, ularning yashil iqtisodiyot kontekstida — ya'ni ekologik mas'uliyat bilan uyg'unlikda — kompleks tarzda tahlil qilinishi hali yetarli darajada tadqiq etilmagan.

Tadqiqotning maqsadi — yashil iqtisodiyot sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilarida iqtisodiy kompetentlikni shakllantirishning pedagogik mohiyati, tarkibiy komponentlari va didaktik shart-sharoitlarini ilmiy-nazariy jihatdan asoslashdan iborat. Bu maqsadlardan tadqiqotning quyidagi vazifalarini belgilab oldik:

1. "Iqtisodiy kompetentlik" tushunchasining mazmun-mohiyatini yashil iqtisodiyot kontekstida ochib berish;
2. Boshlang'ich yoshdagi o'quvchilarda ushbu kompetentlikni shakllantirishga ta'sir etuvchi pedagogik-psixologik omillarni aniqlash;
3. Samarali pedagogik metod va yondashuvlarni tizimlashtirish.

Tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, quyidagi metodlardan foydalanildi:

- Ilmiy adabiyotlar tahlili — mavzuga oid mahalliy va xorijiy pedagogik-iqtisodiy manbalarni tizimli o'rganish;
- Qiyosiy-tipologik tahlil — turli mualliflarning iqtisodiy tarbiya va ekologik ta'lim borasidagi yondashuvlarini solishtirish;
- Sintez va umumlashtirish — mavjud nazariy modellarni birlashtirib, yashil iqtisodiyot sharoitiga moslashtirilgan pedagogik yondashuvni shakllantirish;
- Normativ-huquqiy hujjatlar tahlili — O'zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyot va ta'lim sohasidagi strategik hujjatlarini o'rganish.

Tadqiqot empirik eksperiment o'tkazishga emas, balki mavjud ilmiy-nazariy bazani tahlil qilish va kontseptual modelni asoslashga qaratilgan.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchisining iqtisodiy kompetentligi faqat pul va bozor tushunchalarini bilishga tegishli emas. Iqtisodiy tejamkorlikning mazmuni faqat pulni tejash bilan cheklanmasdan, resurslardan oqilona foydalanish, ehtiyoj va xohishlarni farqlash hamda mas'uliyatli tanlov qilish madaniyati sifatida talqin etiladi. Shu bilan birga, tadbirkorlik boshlang'ich yoshda tashabbuskorlik, muammoga yechim topish, rejalashtirish va refleksiya ko'nikmalari orqali bosqichma-bosqich rivojlantirilishi lozimligi ta'kidlanadi[9.3-5]. Iqtisodiy kompetentlikning tarkibiy komponentlari quyidagicha tizimlashtirilishi mumkin(1-jadval):

1-jadval. Iqtisodiy kompetentlikning tarkibiy komponentlari

Komponent	Mazmuni
Kognitiv	Iqtisodiy va ekologik tushunchalar haqida boshlang'ich bilimlar

Motivatsion-qadriyatli	Tejamkorlik, mas'uliyat, adolat kabi qadriyatlarga munosabat
Amaliy-faoliyat	Kundalik hayotda resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalari
Refleksiv	O'z xatti-harakatini baholash va tuzatish qobiliyati

Ekologik madaniyatni rivojlantirish jarayonida ta'lim muhim rol o'ynaydi — maktabda ekologik bilimlarni singdirish orqali o'quvchilarda ekologik tafakkurni shakllantirish mumkin. Bu jarayonda samarali hisoblangan usullar qatoriga nazariy bilim berish, amaliy mashg'ulotlar (tabiiy muhitga chiqib kuzatish, chiqindilarni qayta ishlash loyihalari), ekologik loyihalar (yashil hududlar yaratish, daraxt ekish) hamda media va innovatsiyalardan foydalanish usullari kiradi[10.2-5].

Zamonaviy tadqiqotlarda integrativ yondashuvlar alohida o'rin tutadi. Jumladan, STEAM ta'limi (Fan, Texnologiya, Muhandislik, San'at, Matematika) yashil iqtisodiyot va ekologik barqarorlikni rivojlantirishda muhim vosita sifatida ko'rib, u boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik savodxonlikni shakllantirish, barqaror texnologiyalarni loyihalashtirish va amaliy qo'llash hamda tabiat bilan uyg'un yashash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi[11.2-3].

Adabiyotlar tahlili quyidagi metodlarning yuqori samaradorligini ko'rsatadi:

- 1) Interfaol va o'yin metodlari. Interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, loyiha asosida o'qitish hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari o'quvchilarda iqtisodiy tafakkur, tejamkorlik, tadbirkorlik va iqtisodiy savodxonlikni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi[12.3-4].
- 2) Oilaviy muhit va hamkorlik. Oila sharoitida shakllanadigan qadriyat-me'yorlar, shaxsiy namuna, muloqot sifati, mehnat tarbiyasi, rejalashtirish amaliyoti va cho'ntak puli dizayni bolaning iqtisodiy xulq-atvoriga bevosita ta'sir ko'rsatadi, shuning uchun oila va maktab hamkorligi muhim didaktik shart hisoblanadi.
- 3) Raqamli va sun'iy intellekt vositalari. Sun'iy intellekt asosida yaratilgan vazifalar yosh o'quvchilarning funksional moliyaviy savodxonligini rivojlantirishning samarali vositasi sifatida aniqlangan[8.2-4].
- 4) O'qish savodxonligi orqali integratsiya. O'qish savodxonligini rivojlantirish orqali o'quvchilarda kommunikativ, axborot bilan ishlash, tanqidiy fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal etish kabi kompetensiyalarni shakllantirish mumkin, bu esa raqamli iqtisodiyot talablariga mos funksional savodxonlik uchun asos yaratadi[13.2-4].
- 5) Tajriba-sinov natijalari. Pedagogik tajriba asosida olib borilgan bir tadqiqotda kooperativ o'qitish, ta'limda farqlash, bahsli vaziyatlar, raqamli topshiriqlar va uy xo'jaligi byudjetiga doir mashqlar uyg'unlashtirilgan tajriba guruhida yakuniy bosqichda ko'rsatkichlar nazorat guruhiga nisbatan 19,1 foizga yuqori bo'lgani qayd etilgan, bu esa amaliyotga yo'naltirilgan metodlarning samaradorligini tasdiqlaydi[8.2-4].

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchisida iqtisodiy kompetentlikni shakllantirish alohida fan sifatida emas, balki barcha o'quv predmetlari va tarbiyaviy faoliyat orqali integrativ tarzda amalga oshirilishi maqsadga muvofiq. Yashil iqtisodiyot sharoitida bu jarayon ikki yo'nalishning — iqtisodiy tafakkur va ekologik ongning — uzviy birligini talab qiladi: bola nafaqat "nima uchun tejash kerak", balki "nima uchun tabiatga zarar yetkazmasdan tejash kerak" degan savolga ham javob topishi lozim.

Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarda diqqatga sazovor bo'shliq ham kuzatiladi: boshlang'ich sinflar uchun iqtisodiy tushunchalarni o'rgatishga mo'ljallangan ta'limiy resurslarni ishlab chiqishda asos bo'ladigan pedagogik, psixologik va metodik tamoyillar

yetarlicha ishlab chiqilgan bo'lsa-da, ularning yashil iqtisodiyot mazmuni bilan bevosita bog'lab, yaxlit metodika sifatida amaliyotga tatbiq etilishi hali tizimli emas. Bu — kelgusi tadqiqotlar uchun istiqbolli yo'nalish hisoblanadi[8.2-4].

Xalqaro tajriba ham bu yondashuvni qo'llab-quvvatlaydi: OECD tomonidan o'tkazilgan PISA 2022 xalqaro baholash dasturi natijalari o'quvchilarning moliyaviy savodxonligi hamda o'z faoliyati va mas'uliyati (agency and responsibility) darajasini alohida ko'rsatkichlar sifatida baholaydi, bu esa iqtisodiy kompetentlikni shakllantirishning nafaqat milliy, balki xalqaro ta'lim siyosatining ham ustuvor yo'nalishi ekanligini tasdiqlaydi[8.2-4].

Tadqiqot natijasida quyidagi ilmiy xulosalarga keldik.

1. Yashil iqtisodiyot sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchisining iqtisodiy kompetentligi — bu nafaqat pul va tejamkorlik haqidagi bilim, balki resurslardan oqilona, ekologik jihatdan mas'uliyatli foydalanish madaniyatidir.

2. Ushbu kompetentlikni shakllantirish kognitiv, motivatsion-qadriyatli, amaliy-faoliyat va refleksiv komponentlarning uzviy birligi asosida amalga oshirilishi lozim.

3. Eng samarali pedagogik vositalar sifatida interfaol va o'yin metodlari, loyihaviy o'qitish, STEAM yondashuvi, oila-maktab hamkorligi hamda raqamli/sun'iy intellekt vositalari e'tirof etiladi.

Boshlang'ich ta'lim mazmunini kundalik hayotga yaqin, amaliy topshiriqlar bilan boyitish, shuningdek yashil iqtisodiyot g'oyalarini barcha o'quv predmetlariga integratsiya qilish — kelajakda barqaror iqtisodiy-ekologik xulqqa ega avlodni tarbiyalashning asosiy pedagogik sharti hisoblanadi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 4 oktyabrdagi PQ-4477-son "2019–2030 yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish Strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori.
2. Ibragimova S. "Yashil iqtisodiyot", ekologik barqarorlik va ekologik madaniyat. — green-eco.uz, GED jurnali.
3. Saloxitdinova N.M. Yashil iqtisodiyot va ekologik barqarorlikni ta'minlashda STEAM ta'limining o'rni. — journal.namdu.uz, 2025-yil, 12-son.
4. Ergasheva D.G. The Impact of the Green Economy on Uzbekistan's Sustainable Development. — oriens.uz, 731–741 b.
5. Zokirjonova D.Z. Ekologik ta'lim va tarbiyada oila hamda ta'lim muassasalarining o'rni. // Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 5(1), Jan. 2025, 461–468 b.
6. Xamrayev S.Sh. Ekologik madaniyat va ekoturizm rivojlantirishning ijtimoiy-falsafiy jihatlar. — oriens.uz, 524–528 b.
7. Yusufjonova Z.M. Ekologik tarbiyaning ahamiyati va ekologik ta'limni ta'minlash usullari. — journal.namdu.uz, 2025-yil 2-son.
8. S.Eldorbekova. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida iqtisodiy tarbiyani shakllantirish usullari" Pedagogik tadqiqotlar jurnali; August 10, 2026.
9. S.Goibnazarova. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida iqtisodiy tejamkorlik va tadbirkorlikni shakllantirishning oilaviy omillari" "Yosh olimlar" respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi. March 5, 2026.
10. Z.Sh.To'xtayeva, N.B.Rayimova. "O'quvchilarda ekologik ong va mas'uliyatni shakllantirish usullari". Ilim hám jámiyet. №4.2025

11. N.M. Saloxitdinova. "Yashil iqtisodiyot va ekologik barqarorlikni ta'minlashda STEAM ta'limining o'rni" NamDU Ilmiy axborotnomasi; 2025. 12-bo'lim.
12. N. Asadov. "Boshlang'ich sinflarda iqtisodiy tarbiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari". "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali. 1-may, 2026-yil.
13. Sh.Qayumova. "Boshlang'ich ta'limda o'qish savodxonligini rivojlantirish orqali raqamli iqtisodiyot talablariga mos kompetensiyalarni shakllantirish". International scientific and practical conference "innovative approaches and pedagogical theory in practice: prospects for improving the quality of education", may 29-30, 2026.
14. M.Hakimova. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarining iqtisodiy bilimdonligini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'limiy materiallarni tayyorlash tamoyillari". "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali. 20-mart, 2025-yil.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XVIII RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2026-yil, sentyabr

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.

XVIII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 18-son (26-sentyabr, 2026-yil). – 182 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-sentyabr.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.